Çin'in Kültürel Diplomasinin “Çin Tehdidi” Algısının Kırılmasındaki Önemi

The Importance of Cultural Diplomacy in Breaking the Perception of “China Threat”

Dr. Cemre Pekcan (Çanakkale Onsekiz Mart University, Turkey)

Abstract

Cultural diplomacy, which is accepted as a sub-branch of public diplomacy, is described as ‘the exchange of ideas, information, art, and other aspects of culture among nations and their peoples in order to foster mutual understanding’ by Milton C. Cummings. Although this term has been used in international relations for centuries, its acceptance as a theory is a relatively new concept. Cultural diplomacy, as a component of both public diplomacy and also Joseph Nye’s ‘soft power’, includes movies, music, dance, exhibitions, various education and exchange programs, literature and cultural programs. In today’s world, China, a super power with its growing economy, started to feature its soft power, public and cultural diplomacy to break the perception of ‘China threat’ theory which shortly claims that the rising power would eventually challenge the hegemon power and war will be inevitable. The aim of this study is to put forward Chinese efforts in promoting cultural diplomacy to break the perception of ‘China threat’ theory by analyzing the elements of China’s cultural diplomacy, which are basically; Confucius Institutes, marketing Chinese cultural products, series of cultural programs and foreign aid.

1 Giriş

Genellikle Profesör Joseph Nye’in ‘yumuşak güç’ kavramının ve aynı zamanda da kamu diplomasinin bir alt dalı veya unsuru olarak kabul edilen kültürel diplomasi, her ne kadar yüzyıllardır uluslararası ilişkilerde kullanılan bir olgu olsa da, bunun bir teori olarak kabulü görece yenidir.

Dünyada başat güç konumunda olan ABD’nin, 1930’lu yıllardan bu yana diğer devletlerle ilişkilerini güçlendirmek ve dünyadaki imajının olumlu yönde gelişmesi adına yoğun bir şekilde kullandığı kültürel diplomasinin en önemli unsurları; film, müzik, dans, çeşitli sergiler, çeşitli eğitim ve değişim programları, edebiyat ve kültürel programlardır.

Günümüzde özellikle ekonomik alandaki gelişimiyle süper güç konumuna gelen Çin, son dönemlerde oldukça tartışılan ve Organski, Mearsheimer, Huntington gibi siyaset bilimcilerin teorilerine dayandırılan ‘Çin tehdidi’ algısına bir son vermek istemektedir. Bu amaçla Çin, yumuşak güç, kamu diplomasisi ve kültürel diplomasi gibi unsurları ön plana çıkarmaya başlamıştır. Çin’in binlerce yıllık kültürel mirası da kültürel diplomasiyi ön plana çıkarmasına imkân sağlamaktadır. Yükselişinin barışçıl yollarla olacağını iddia eden Çin, özellikle de 1989 Tiananmen Meydanı Olayları’ndan sonra dünyadaki imajını düzeltme yoluna gitmiştir. Bu bağlamda Çin’in kültürel diplomasinin en önemli unsurları; dünyanın dört bir yanına kurulan Konfüçyüs Enstitüleri, Çin kültürünü yansıtan şeylerin pazarlanması, çeşitli kültürel programlar ve yabancı ülkelere yapılan yardımlardır. Bu çerçevede çalışmada, Çin’in kültürel diplomasi alanında attığı önemli adımlar ve bunların Çin tehdidi algısının kırılması üzerindeki etkileri analiz edilmeye çalışılmaktadır.

2 Kültürel Diplomasi Kavramı

Temel olarak, diyalog ve müzakere gibi şiddet içermeyen yollarla uluslararası ilişkileri yönetme sanatı olarak tanımlanabilecek olan diplomasi, günümüzde ülkelerin politik amaçlarına ulaşmak için kullandıkları etkili bir araçtır. Cull’un tanıma göre ise diplomasi; uluslararası çevrenin/sistemin idare edilebilmesi ya da yönetilebilmesi için, uluslararası bir aktör tarafından uygulanan savaş haricindeki mekanizmalardır (Cull, 2009). Diplomasinin bir alt dalı olan kamu diplomasisi ise, ‘uluslararası bir aktörün, uluslararası çevreyi/sistemi, yabancı halkla bağ kurarak yönetme girişimidir’ (Cull, 2009). Kısacası bir ülkenin hükümetinin, diğer ülkenin insanlarıyla iletişimidir.

Nicholas J. Cull, kamu diplomasinin en önemli unsurlarının; dinleme, savunma, kültürel diplomasi, değişim, uluslararası yayıncılık ve aynı zamanda psikolojik savaş olduğunu ifade etmiştir (Cull, 2009). Bu bağlamda kamu diplomasinin bir unsuru olarak görülen kültürel diplomasiyle ilgili, net bir şekilde uzlaşılmış bir tanım olmasa da, kültürel diplomasi konusunda uzmanlaşan kişilerin yaptığı ve genel kabul gören bazı tanımlar mevcuttur. Örneğin; Amerikan siyaset bilimci Milton C. Cummings’in tanımına göre kültürel diplomasi; ‘uluslar ve toplumlar arasındaki fikir, bilgi, sanat ve kültürün diğer unsurlarının, ortak bir anlayış geliştirmek amacıyla, karşılıklı değişimini’ ifade eder (Cummings, 2003). Kültürel Diplomasi Enstitüsü’nden Kültürel Diplomasi Akademisi Başkanı Dr. Emil Constantinescu ise kültürel diplomasiyi; ‘ilişkileri güçlendirmek, sosyokültürel ilişkileri artırmak veya ulusal çıkarları desteklemek amacıyla; fikirlerin, değerlerin, geleneklerin ve kültürün veya kimliğin diğer öğelerinin değişimine dayanan ve bundan faydalanan bir hareket ya da davranış biçimi’ olarak tanımlamaktadır

(Chakraborty, 2013). Bir başka tanıma göre de kültürel diplomasi, ‘kültürün çeşitli unsurlarının, yabancı halkları, kanaat önderlerini ve hatta yabancı liderleri etkilemesidir’ (Lenczowski, 2009). Bu unsurlar, sanat, eğitim, fikir, tarih, bilim, tıp, teknoloji, din, gelenekler, davranış şekilleri, ticaret, yardım, spor, dil, profesyonel meslekler, hobiler, medya v.b. gibi kültürün birçok farklı özelliğini kapsar (Lenczowski, 2009). Ancak bazen, örneğin bir devletin, kendi dilini, siyasal görüşünü ya da politikasını tüm dünyaya anlatmaya ya da empoze etmeye çalıştığı durumlarda, kültürel diplomasi karşılıklılıktan ziyade tek taraflı bir durum da olabilir (Cummings, 2003). Kısaca kültürel diplomasi yalnızca karşılıklı anlayışa dayanmaz, ulusal güvenliğin ve ulusal çıkarların korunması amacı da vardır. Bu yüzden Lenczowski’ye göre kültüre diplomasi, genel olarak ulusal güvenlik politikasının, özelde ise kamu diplomasisinin bir unsurudur (Lenczowski, 2009).

Günümüzde hem kamu diplomasisi hem de kültürel diplomasi, Harvard Profesörü Joseph Nye tarafından ortaya atılan ‘yumuşak güç’ kavramının unsurları olarak görülmektedir. Nye tarafından ‘çekici güç’ olarak tanımlanan ‘yumuşak güç’ kavramı kısaca; kültür, politik değerler ve dış politikasıyla, bir diğer deyişle sert güç ve ekonomik yaptırımlar kullanmadan, bir ülkenin diğer ülkelerin tercihlerini etkileyebilmesi anlamına gelir (Nye, 2004).

Yumuşak güç ve kamu diplomasisiyle birlikte anılan kültürel diplomasi, yeni bir kavram gibi görünse de, aslında uzun yıllardır uluslararası ilişkilerde kullanılan bir unsurdur. Kültürel diplomasi alanındaki uzmanların vurguladıkları temel noktalar ise şunlardır:

- Kültürel diplomasi, hükümetlerin, kişiden kişiye iletişim üzerine kurulu ve tarafsız bir karşılıklı anlayış ve ‘güven temeli’ oluşturmalarını sağlar. Politika yapıcılar da bu güven esasına dayanarak politik, ekonomik ve askeri anlaşmalar yaparlar.
- Kültürel diplomasi, gençlere, elit zümrenin dışındakilere ve geleneksel elçilik çemberinin dışındaki diğer dinleyicilere ulaşma yeteneği vardır. Kültürel değişimde eğitim faktörü ise kültürel diplomasiin başarılı olması için oldukça önemlidir.
- Kültürel diplomasi, kamu sektörü, özel sektör ve sivil toplumla uygulanabilir.
- Kültürel diplomasiin, bir ülkedeki insanları, dünyadaki diğer insanların kültür ve yaşam tarzlarının etkisi altında bırakmasına yönelik programlarının, özellikle uluslararası işler üzerinde büyük etkisi vardır.
- Kültürel diplomasi programları, farklı ülkelerdeki insanları birbirine karşı beslediği sebepsiz nefretin, cehaletin ve yanlış anlamaların üstesinden gelinmesini sağlar.
- Son olarak kişiler arasında etkileşimi artırmayı hedefleyen kültürel diplomasi programları, uluslararası sivil işbirliğinin yoğunlaşmasına da katkıda bulunur (Koev, 2013).

Dünyada başat güç konumunda olan ABD, 1930’lu yıllardan bu yana diğer devletlerle ilişkilerini güçlendirmek ve imajının olumlu yönde gelişmesi adına kültürel diplomasisini yoğun bir şekilde kullanmaktadır.

ABD’nin kültürel diplomasi alanındaki ilk girişimi 1930 yılında, Nazi Almanyası’nın Latin Amerika’daki ‘kültürel saldırısı’na karşı olmuştur. Amerika’daki Alman aktivistler, kültür işleri yetkilileri tarafından ‘iyi bir şekilde örgütlenmiş, maddi açıdan desteklenmiş, ABD’nin Latin Amerika ülkeleriyle kültürel ilişkilerini zayıflatma ve ABD’yi bölgede gözden düşürme amacıyla hareket eden kişiler’ olarak tanımlanmışlardır. ABD, bu kişilere karşı, 1936’da Buenos Aires’te düzenlenen bir barış konferansında Amerika kıtasındaki ülkelerin kültürel ilişkilerinin güçlendirilmesini öneren bir sözleşme teklif etmiştir. Ülkeler arasında profesör, öğretmen, öğrenci gibi değişimlerin yapılmasını, resmi olmayan örgütlerle daha yakın ilişkiler kurulmasının teşvik edilmesini ve bu sayede kamuoyunun fikirlerine etki edebilmeyi öngören sözleşme, ABD’nin kültürel diplomasisinin ana hatlarını oluşturmuştur (Cummings, 2003).

Amerika, kültürel diplomasiin altın çağını 1950-75 yılları arasında yaşamıştır. Bu dönemde Amerika’nın en iyi aktör, müzisyen, yazar, sanatçı ve dansçıları hükümet tarafından yurt dışına gönderilmiş, Amerika’daki özgürlük ve eşitliği yaymak amacıyla 89 ülkede 100den fazla gösterim yapılmıştır (Schneider, 2003).

9/11 saldırılarından sonra, ABD Dışişleri Bakanlığı diğer ülkelerdeki tüm büyükelçiliklere ve kültür merkezlerine Joel Meyerowitz tarafından çekilmiş fotoğrafların koleksiyonunu göndermiştir. Yıkım, kurtarma ve iyileşmenin her aşamasını gösteren ve bu sayede Amerika’nın kırılgan tarafını yansıtan fotoğraflar insanlarda empati ve sempati duyguları uyandırarak Amerika’yla ilgili fikirlerinin değişmesine yol açmıştır (Schneider, 2003). Örnekten de anlaşıldığı gibi kültürel diplomasi, sanatsal ve kültürel etkinliklerin paylaşılması yoluyla da etkili bir atmosfer oluşturabilmekte ve kişilerin bir ülke hakkındaki önyargısını kırarak, farklı bir izlenim oluşturulmasını sağlayabilmektedir.

Günümüzde Çin, gecikmeli de olsa yumuşak gücün, kamu diplomasisinin ve dolayısıyla kültürel diplomasiin önemini anlayarak, hem Batı’da oluşan ‘Çin tehdidi’ algısını kırmak, hem de dünyadaki imajını güçlendirmek adına bu konuda önemli adımlar atmıştır. Çin’in kültürel diplomasi alanındaki girişimlerinden önce ‘Çin tehdidi’ algısının kökenlerine değinmek gerekecektir.

3 ‘Çin Tehdidi’ Algısının Kökenleri

1949’da kurulan Çin Halk Cumhuriyeti, Mao’nun ölümünden sonra başa geçen Deng Xiaoping’in özellikle ekonomi alanında yaptığı reformlarla birlikte dış dünyaya açılmış ve muazzam bir ekonomik başarı elde etmiştir. Ekonomik reformlarla birlikte yıllık ortalama %9-%10’luk bir büyüme hızıyla Çin, dünyanın en hızlı büyüyen ekonomisi haline gelmiştir. Çin’in bu hızlı büyümesi başta ABD olmak üzere birçok güçlü devleti endişelendirmiş ve ‘Çin tehdidi’ başlıklı yazılar ve makaleler yazılmasına neden olmuştur.

‘Çin tehdidi’ teorisi (Zhongguo weixie lun), ilk olarak 1990’ların başında, Güney Kore, Japonya ve ABD tarafından dile getirilmiştir. Özellikle, 25 Şubat 1992’de Çin Ulusal Halk Kongresi’nin, Doğu ve Güney Çin Denizleriyle ilgili çıkardığı kanun ve bu denizlerdeki hak iddiası, Çin’in yayılmacı bir politika izlediği ve bölgede hegemon bir güç olmak istediği şeklinde yorumlanarak ‘Çin tehdidi’ teorisine zemin hazırlamıştır (Ateba, 2002).

‘Çin tehdidi’ teorisinin ya da söyleminin dayandığı temel kaynaklardan biri, Michigan Üniversitesi profesörlerinden Abramo Fimo Kenneth Organski’nin 1958’de yayınladığı Dünya Politikası (World Politics) adlı kitapta detaylı bir şekilde açıkladığı güç geçişi teorisidir (power transition theory). Bu teoriye göre; uluslararası sistemde devletler hiyerarşik olarak dört farklı gruba ayrılmıştır: Başat güç, büyük güçler, orta büyüklükteki devletler ve küçük devletler. Bu hiyerarşiye göre, statükodan memnun olmayan yükselen güçler, eninde sonunda hegemon güce baş kaldıracaktır (Organski, 1968).

‘Çin tehdidi’ teorisinin dayandığı bir diğer kaynak da neo-realizmin temsilcilerinden John J. Mearsheimer’in ‘The Tragedy of Great Power Politics’ (Büyük Güç Politikalarının Trajedisi) isimli kitabında açıkladığı ‘saldırgan realizm’dir (offensive realism). Saldırgan realizme göre devletler nasıl hayatta kalabilecekleriyle ilgilienirler ve bir devletin nihai hedefi, uluslararası sistemde hegemon güç olmaktır. Bunun için de güce sahip olmak gereklidir ve hayatta kalabilmek için daha fazla güce sahip olma isteği, devletleri saldırganlığa iter (Mearsheimer, 2001). Mearsheimer’in teorisine göre uluslararası sistemin üç özelliği vardır. Birincisi; temel aktör olan devletler anarşik bir sistemde hareket ederler, yani üstlerinde herhangi bir otorite yoktur. İkincisi; her büyük gücün saldırgan bir askeri kapasitesi vardır, yani birbirlerine zarar vermek için imkânları vardır. Üçüncüsü; hiçbir devlet diğerlerinin niyetini ya da gelecek planlarını tam olarak bilemez. Bu yüzden de hayatta kalmanın tek yolu rakiplerinden daha fazla güce sahip olmaktır (Mearsheimer, 2004).

Samuel Huntington’ın Medeniyetler Çatışması isimli tezi de ‘Çin tehdidi’ teorisini desteklemektedir. Gelecekte savaşların politik sistemler yüzünden değil, ideoloji ve medeniyetler yüzünden olacağını iddia eden Huntington’a göre, Batı medeniyetinin karşısında Konfüçyüsçülük ve İslam yer almaktadır. Çin de, tarih, kültür ve gelenekleri nedeniyle Doğu Asya’da hegemonya arayışında olacaktır (Jing, 2013).

Kuram Çin’e uyarlandığında, ekonomik ve askeri anlamda giderek büyüyen Çin’in, daha fazla güçlendikçe, statükodan memnun olmayacağı, eninde sonunda ABD hegemonyasına baş kaldıracacağı ve bunun da savaşa neden olabileceği düşünülmektedir. Çin’in yükselişi konusunda da Mearsheimer, bu etkileyici ekonomik yükseliş devam ettiği takdirde, Çin ve ABD’nin yoğun bir güvenlik rekabetine gireceklerini ve bunun da bir savaş potansiyeli içerdiğini dile getirmektedir. Mearsheimer’a göre, böyle bir durumda, Çin’in yükselişinden rahatsız olan Hindistan, Japonya, Singapur, Güney Kore, Rusya ve Vietnam da Çin’i çevrelemek için ABD’nin yanında yer alacaklardır (Mearsheimer, 2005).

Çin’in resmi gazetesi People’s Daily (Renmin Ribao), Çin tehdidi teorisine ilk olarak 1992 yılında cevap vermiş ve ABD’nin bu teoriyi, Tayvan’a silah satmak için bahane olarak kullandığını ifade etmiştir. Bunun sebebi de ABD’nin Tayvan’a savaş uçağı satmaya karar vermesi ve Ross Munro tarafından ‘Çin tehdidi’ teorisine ilgili yazılan bir makaledir. Ancak 1996 ve sonrasında Çin’in tehdit teorisine karşı cevapları daha sert olmaya başlamıştır (Yee ve Feng, 2002). Çin, bu teorinin ırkçı bir yaklaşım olduğunu, ABD ve Batılı devletlerin kaynaklarını paylaşmak istemediği ve Soğuk Savaş mantalitesini devam ettirdikleri için olduğunu iddia etmektedir (Lai, 2011). Konuyla ilgili 1997’de Çin Cumhurbaşkanı Jiang Zemin; Çin’in ekonomik kapasitesinin ve Çin tehdidi teorisinin abartıldığını, bunların temelsiz olduğunu, Çin’in reform ve modernleşmesinin uzun bir istikrar ve barış dönemine ihtiyacı olduğunu ve hatta güçlense bile diğer ülkeleri tehdit etmeyeceğini ifade etmiştir (Yee ve Feng, 2002). Jiang Zemin’den sonra başa gelen Hu Jintao da 2011 yılında Washington’da yaptığı bir toplantıda; barışçıl gelişim çizgisine bağlı kalacaklarını, herhangi bir silah yarışına girmeyeceklerini, hiçbir ülke için askeri bir tehdit olmadıklarını, Çin’in hiçbir zaman yayılmacı bir politika izlemeyeceğini dile getirmiştir (CBS News, 2011). Son olarak Hu Jintao’dan sonra başa gelen Xi Jinping de Hindistan’a yaptığı bir ziyaret esnasında; dünyanın Çin’in gelişiminden faydalanması gerektiğini, Çin’in barışçıl gelişime bağlı olduğunu ve savaşçı devletlerin yok olmaya mahkûm olduklarını belirtmiştir (The Economic Times, 2014).

Görüldüğü gibi Çin, ‘Çin tehdidi’ algısını kırabilmek için çeşitli girişimlerde bulunmaktadır. Bunların başında da; barış ve uyumu vurgulayan Konfüçyüs değerlerinin ön plan çıkarılması, ‘barışçıl gelişim’, ‘uyumlu dünya’, ‘uyumlu toplum’ gibi dış politika ilkelerinin oluşturulması ve her fırsatta hegemon güce baş kaldırmayacağını dile getirmesi gelmektedir. Tüm bu girişimleri yanı sıra, tehdit algısını kırma konusundaki en önemli adımlardan ya da unsurlardan biri de kültürel diplomasinin etkin bir şekilde kullanılmasıdır.

4 Çin'in Kültürel Diplomasisi

Kültür, Amerika'yla karşılaştırıldığında, Çin'in diplomasi alanında yeni yeni kullanmaya başladığı bir unsurdur. Çin'in binlerce yıllık bir medeniyet olması ve kendine has eşsiz kültürü de kültürel diplomasi alanında Çin'i avantajlı kılmaktadır. Yumuşak gücün öneminin farkına varan ve özellikle yumuşak gücün kültür unsurunun üzerinde duran Çin, bu konuda önemli adımlar atmaya başlamıştır. Öyle ki, Çin'in Kültür Bakanı Sun Jiazheng (孙家正), kültürün ekonomi ve politikadan sonra Çin diplomasisinin üçüncü sütunu olduğunu ifade etmiştir. Politbüro Daimi Komitesi'nde kültür işleriyle ilgili Li Changchun ise, Çin'in ülkelerarası kültürel değişimde büyük marka isimleri oluşturmayı ve kültürel ürünlerin ticaretindeki büyük açıkları azaltmayı hedeflemesi gerektiğini belirtmiştir (Hongyi, 2012).

Kültürel gücünün farkında olan Çin, 2010 yılında düzenlenen 16. Ulusal Kongre'de Çin'in kültürel sisteminde bazı reformlar yapılmasıyla ilgili bir karar almıştır. Hu Jintao Kongre'de kültürel sistemin derinleştirilmesinin önemini ve geliştirilmesinin önemini vurgulamıştır (China.org, 2010). Konuyla ilgili Şangay Sosyal Bilimler Akademisi'nin düzenlediği bir forumda, uluslararası ilişkiler uzmanları Çin'in kendi kültürünün çekiciliğinden faydalanması ve bu sayede çeşitli kültürel değişim programlarıyla yumuşak gücünün etkisini artırması gerektiğini ifade etmişlerdir. Bu bağlamda uzmanlar Çin'in, geleneksel kültürünün yeniden canlandırılmasını, özellikle sosyal uyuma vurgu yapılarak uluslararası öğrencilerin cezbedilmesinin ve yurt dışında Konfüçyüs enstitüleri kurmaya devam edilmesinin gerekliliği üzerinde durmuşlardır (Hongyi, 2012).

Bu çerçevede Çin'in yumuşak güc unsurlarından daha etkin bir şekilde faydalanabilmek amacıyla, 2012 yılında Pekin'de, kar amacı gütmeyen ulusal çaplı bir kuruluş olan Çin Kamu Diplomasisi Derneği kurulmuştur. Şu anki başkanı eski Dışişleri Bakanı ve Büyükelçi Li Zhaoxing olan derneğin amacı; Çin'in kamu diplomasisini geliştirmek, Çin ve diğer ülkeler arasında ortak anlayış ve dostluğu güçlendirmek, Çin'e medeni, demokratik, açık, yenilikçi bir imaj kazandırmak ve Çin'in barışçıl gelişimine uygun bir uluslararası çevreye imkân sağlamaktır (China Public Diplomacy Association, 2016). Çin'in kültürel diplomasisinin en önemli unsurları, giriş bölümünde de belirtildiği gibi; dünyanın dört bir yanına kurulan Konfüçyüs Enstitüleri, Çin kültürünü yansıtan şeylerin pazarlanması, çeşitli kültürel programlar ve yabancı ülkelere yapılan yardımlardır.

Çin'in kültürel diplomasisinin unsurlarından başında, Almanya'nın Goethe Enstitüsü, Fransa'nın Alliance Francaise'ı veya Türkiye'nin Yunus Emre Enstitülerine benzer Konfüçyüs Enstitüleri gelmektedir. 2004 yılında ilk olarak Güney Kore'nin Seoul şehrinde kurulan bu enstitüler, 2014 yılı itibarıyla 123 ülkeye yayılmış ve sayıları 465'e çıkmıştır. Bunların 97'si ABD'de, 149'u Avrupa'da yer almaktadır (Tiezzi, 2014). Çin dil ve kültürünün teşvik edilmesi amacıyla güden ve Çince'nin Yabancı Dil Olarak Öğretilmesi için Çin Ulusal Ofisi (Chinese National Office for Teaching Chinese as a Foreign Language), bir diğer adıyla Hanban tarafından yönetilen Konfüçyüs Enstitüleri, Çin Milli Eğitim Bakanlığı'na bağlı ve kar amacı gütmeyen kuruluşlardır.

Sayıları giderek artan bu enstitüler, Çin'in propaganda aracı oldukları gerekçesiyle birçok kişi tarafından eleştirilmektedirler. Temelde amacı Çin dili eğitimi olan Konfüçyüs Enstitüleri'nin eleştirildiği en önemli konu, Çin hükümeti tarafından desteklenen bu enstitülerde ifade özgürlüğünün yeterince olmamasıdır. Özellikle ABD'de bazı akademisyenler, bu enstitülerde Tibet, Dalay Lama, Tiananmen gibi bazı hassas konuların konuşulmamasını ifade özgürlüğüne aykırı bularak ve bunların Çin Komünist Partisi'nin politik amaçlarının bir propagandası olduğunu ifade ederek, enstitülerin kapatılmasını istemiştir. Nitekim ABD'de iki üniversitede Konfüçyüs Enstitüsü kapatılmıştır. Çin, suçlamaları redderek, bu karara karşı olduğunu ifade etmiş ve enstitülerin Çin-ABD ortak projesi olduğunu, her iki tarafın seçme hakkı olduğunu, tüm sınıfların ve kültürel etkinliklerin açık ve şeffaf olduğunu belirtmiştir (Foster, 2014).

Enstitüleri propaganda aracı olduğunun düşünenler kadar, bu eleştirileri fazla abartılı bulan ABD'li akademisyenler de vardır. Örneğin George Washington Üniversitesi profesörlerinden Edward A. McCord, *The Diplomat*'taki bir yazısında, enstitülere yönelik bu eleştirilerin yeterli kanıt içermediğini savunmaktadır. McCord'a göre bu eleştirileri yapanlar, örneğin Tayvan konusunda, ABD'nin Tayvan'ın Çin'in bir parçası olduğunu kabul ettiğini unutmaktadırlar. Bunun yanı sıra, diğer hassas konuların enstitü programında yer almaması da, enstitülerin amacı dil ve kültür eğitimi olduğu için, oldukça normal bir durumdur (McCord, 2014).

Konfüçyüs enstitüleri konusunda çeşitli eleştiriler yapılmakla ve birçok farklı görüş öne sürülmekle birlikte, bunlar ister kültürel diplomasi, ister yumuşak güc unsuru, ister propaganda aracı olsun, bu enstitülerin Çin dil ve kültürünü yaymadaki önemi yadsınmaz.

Yine eğitimle bağlantılı olarak, Çin, karşılıklı değişim programlarına ve öğrencilerin yurt dışında eğitim görmelerine de öncelik vermektedir. Çin Milli Eğitim Bakanlığı'na göre; 1978-2003 yılları arasında yurt dışında eğitim gören Çinli öğrenci sayısı toplamda 700,200 olup, bunlar dünyanın tüm bölgelerinde toplamda 108 farklı ülkede, farklı disiplinlerde eğitim görmüşlerdir. 2003 yılında yurtdışında eğitim gören Çinli öğrenci sayısı ise 117,300'dür (Ministry of Education of the PRC, 2016).

Project Atlas'ın istatistiklerine göre, yurtdışında eğitim gören Çinli öğrenci sayısı 2005-2006'da 417,351; 2006-2007'de 421,148; 2007-2008'de 144,000; 2008-2009'da 820,000; 2010-2011'de 339,700 ve 2014'te 459,800'dür. En fazla gidilen ülkelerin başında ABD, Avustralya, Birleşik Krallık, Güney Kore, Japonya, Almanya ve Kanada

gibi ülkeler gelmektedir (Project Atlas, 2016). 2015 yılında ise 523,700 öğrenci yurtdışında eğitim görmüştür. Bunların 25,900'ü Çin hükümeti tarafından, 16,000'i kendi işverenleri tarafından finanse edilmiş, 481,800'ü ise eğitim ücretlerini kendileri karşılamışlardır (The State Council of the PRC, 2016).

Çin Milli Eğitim Bakanlığı'nın istatistiklerine göre Çin'de eğitim gören yabancı öğrenci sayısı, 2014 yılında 377,054 iken, bu sayı 2015 yılında 397,635'e çıkmıştır. Çin'de eğitim gören öğrenciler başlıca Güney Kore, ABD, Tayland, Hindistan, Rusya, Pakistan, Japonya, Kazakistan, Endonezya ve Fransa'dan gelmektedirler (Ministry of Education of the PRC, 2016).

Çin'in kültürel diplomasi unsurlarından ikincisi Çin kültürünü yansıtan şeylerin pazarlanmasıdır ki bunun başında da Çin yemekleri gelmektedir. Çin'in kültürünü yayma konusunda önemli bir unsur olan Çin mutfağı, aynı zamanda yemek diplomasisi (culinary diplomacy) olarak da ifade edilmektedir. Küreselleşmenin de etkisiyle birçok ülkede birçok farklı devletin yemekleri yenilemekte, bu sayede insanlar farklı kültürler hakkında bilgi sahibi olabilmektedirler. Çin mutfağı, dünya genelinde giderek yayılmakta ve açılan restoran sayısı da hızla artmaktadır. Özellikle 20. yüzyılla birlikte ABD'de açılan Çin restoranı sayısında patlama olmuştur. Çin-Amerikan Restoran Derneği'ne göre, ABD'de şu an 45.000'den fazla Çin restoranı bulunmaktadır ki bu rakam tüm McDonalds, KFC, Pizza Hut, Taco Bells ve Wendy's'in toplamından daha fazladır (Rude, 2016). Bir diğer araştırmaya göre de, ABD'de öğle yemeği için Çin restoranlarını tercih eden kişi sayısı 2009 yılında 40 milyon, 2013'te 36 milyon, 2015'te de 35 milyon civarındadır (Statista, 2015).

Üçüncü kültürel diplomasi unsuru, Çin tarafından düzenlenen çeşitli kültürel programlardır. Çin'in kültürel mirasını sergilemek ve dünyadaki imajını ve Çin algısını olumlu yönde geliştirmek için yaptığı en önemli etkinliklerden biri 2008 Pekin Olimpiyatları'dır. Olimpiyatların açılış ve kapanış seremonilerinde Çin tarih ve kültürel mirası, Çin'in tanınmış yönetmenlerinden Zhang Yimou tarafından harmanlanarak yüksek bir teknolojiyle sunulmuş ve büyük ilgi çekmiştir. Olimpiyatlarda ayrıca Çin kültürünün en temel unsuru olan uyum kavramı, Konfüçyüs'ten zaman zaman alıntı yapılarak vurgulanmıştır. Toplamda yaklaşık 50 milyar dolarlık yatırım yapılan Olimpiyatlar, Çin'in hem ekonomik gücünün sergilendiği hem de imajı konusunda dünyaya önemli sinyaller verdiği bir etkinlik olmuştur (Preuss, 2007). Olimpiyatlardan sonraki en önemli etkinlik ise 2010'da Şangay'da düzenlenen Expo'dur. İçine altyapı da dâhil edildiğinde Çin'in Expo için harcadığı bütçenin 58 milyar dolar civarında olduğu tahmin edilmektedir (Blanchard, Master, 2010). Expo'ya 200'den fazla yurtdışından devlet başkanlarını da içeren önemli grup katılmıştır. Çinli liderler tarafından özel olarak karşılanan VIP misafirler, Çin'e kamu diplomasisini geliştirmek adına pek çok fırsat yaratmıştır (d'Hooghe, 2015). Kısacası, Beijing Olimpiyatlarından hemen 2 yıl sonra yapılan Expo, 190 ülkeyi, 50'den fazla Sivil Toplum Kuruluşunu ve çok sayıda çok uluslu şirket ve kuruluşu bir araya getirmiştir (Winter, 2014). Expo, aynı Olimpiyatlar gibi, düzeniyle ve organizasyonuyla Çin'in dünyaya bakış açısını yansıtan, Çin toplum ve kültüründe uyumun önemini vurgulayan ve Çin'in dünyadaki imajını olumlu yönde etkileyen bir etkinlik olmuştur.

Çin'in önemli kültürel diplomasi unsurlarından biri de diğer ülkelere yaptığı yardımlardır. Çin'in, 2010-2012 yılları arasındaki dış yardımı 14,41 milyar dolardır. Bu yardımların, 31'i Asya, 51'i Afrika, 9'u Okyanusya, 19'u Latin Amerika ve Karayipler, 12'si de Avrupa'ya yapılmıştır (The State Council of the PRC, 2014). Görüldüğü gibi özellikle Afrika, Çin'in yardımda bulunduğu bölgelerin başında gelmektedir. Aslında Çin'in Afrika'ya ilgisinin temelinde artan enerji ihtiyacı için pazar sağlamak yatmaktadır. 1956'da Mısır'la diplomatik ilişki kurulmasıyla başlayan ilişkiler, 1978 sonrası reformlarla birlikte ivme kazanmıştır. Çin ve ABD, Afrika'yla ilişkilerinde farklı bir yol izlemektedirler. Çin, Afrika'daki ülkelerin içişlerine karışmama prensibiyle hareket ederken, ABD, bu ülkeler üzerinde bir yönetim kurmaya ve bunları demokratikleştirmeye çalışmaktadır. Çin'in içişlerine karışmama ve eşitlik prensibi, Afrika'daki ülkelerin Çin'e saygı duymasını sağlamış ve 1971'de Çin'in BM'deki yerini almasında 26 Afrika ülkesinin oyu etkili olmuştur (Li, 2007).

Çin, Afrika'ya yaptığı yatırımlarla, buradaki ülkelerle ilişkilerini daha da geliştirmek istemektedir. Çin'in Afrika'ya yardım programının en önemli başarısı ilk olarak 1963 yılında Cezayir'e gönderilmeye başlanan tıbbi ekiplerdir. Çin, 2005 yılının sonunda, 47 Afrika ülkesine 15,000'den fazla tıbbi personel göndermiş ve 170 milyon hastayı iyileştirdiklerini iddia etmiştir (Shinn, 2009). Bunun yanı sıra, Çin hükümeti kıtada on bir tane Ticareti Geliştirme Merkezi kurmuş ve Çin firmaları Afrika'yı bir ticaret ve yatırım merkezi olarak görmeleri için teşvik edilmişlerdir. 2007 yılı itibarıyla 800'ün üzerinde Çin firması 49 Afrika ülkesinde faaliyet göstermekte ve bunların 480'i Afrikalı firmalarla ortak teşebbüste bulunmaktadır (Alden, 2007). Çin'in Afrika'ya yatırım projeleri Büyük Nil Petrol Şirketi, Zimbabwe'deki maden işletmeciliği, Angola'da yeni bir ulusal demir yolu hattının inşası gibi pek çok alandaki projeleri kapsamaktadır. Bunun yanı sıra Çin'in devlet kontrolündeki bankaları Afrika'da giderek daha önemli bir rol oynamaya başlamıştır. Örneğin 2007'de Çin'in Sanayi ve Ticaret Bankası Johannesburg'daki Standard Bank'ın %20 hissesini 5.5 milyar dolara satın almıştır (Shinn, 2009). Tüm bu yatırımların yanı sıra, Afrika ülkeleriyle Çin arasında birçok kültürel ve eğitimle ilgili değişim programı yer almaktadır. Kültürel Mirası Korunması Konusunda Çin-Afrika Forumu, Çin-Afrika Kültür Sanayisi oturumu, Afrika Sanat Festivali, Çin-Afrika Kültürel Ortaklık Programı gibi kültürel alandaki işbirliği projelerinin yanında, çevrenin korunması, bilim, sanat, teknoloji, eğitim, insan kaynakları, sağlık vb. birçok konuda işbirliği devam etmektedir (Ministry of Foreign Affairs of the PRC, 2015).

5 Sonuç ve Değerlendirme

1978’de başlattığı ekonomik reformlarla önemli bir dönüşüm geçiren ve ekonomik anlamda hızla büyüyen Çin, uluslararası sistemde giderek büyük bir güç haline gelmiş ve Çin’in bu gücü, Batı’da bir ‘Çin tehdidi’ algısına neden olmuştur. Bu Çin tehdidi algısının köklerinde ise Organski, Mearsheimer ve Huntington gibi siyaset bilimcilerin teorileri yatmaktadır. ‘Çin tehdidi’ algısını kırmak veya yıkmak için Çin, yumuşak gücünü ön plana çıkarmaktadır. Yumuşak güç unsurları içerisinde de kültürel diplomasi büyük önem taşımaktadır.

Uzun yıllardır kullanılmasına rağmen, yeni yeni teorileşen kültürel diplomasi kavramının birçok tanımı olmakla birlikte temelde sanat, eğitim, fikir, tarih, bilim, tıp, teknoloji, din, gelenekler, davranış şekilleri, ticaret, yardım, spor, dil, profesyonel meslekler, hobiler, medya v.b. gibi kültürün birçok farklı özelliğini kapsamaktadır. Çin’in kültürel diplomasisinin en önemli unsurları ise, Konfüçyüs Enstitüleri, Çin kültürünü yansıtan şeylerin pazarlanması, çeşitli kültürel programlar ve yabancı ülkelere yapılan yardımlardır. Bazı akademisyenler, Çin’in yumuşak gücünü, kamu diplomasisi yoluyla yayması için önünde bazı engeller olduğunu düşünmektedir. Bunlardan biri, Çin’in tek parti hükümeti olması dolayısıyla medya, kültürel kuruluşlar ve hükümet arasında mesafe bulunmaması ve dolayısıyla otoriter bir devlet olduğu algısıdır. Diğeri ise Çin hükümetinin, ulusal kanalı olan CCTV, Xinhua Haber Ajansı ve Çin sineması üzerindeki kontrolü nedeniyle bunların uluslararası etkiye sahip olamamasıdır (Flew, 2014). Ancak yine de Çin, bu algıya rağmen, yukarıda belirtilen kültürel diplomasi unsurlarıyla bu algıyı değiştirmeye çalışmaktadır.

Çin dil ve kültürünün yaygınlaştırılması amacını taşıyan ve 123 ülkeye yayılmış olan Konfüçyüs Enstitüleri, Çin’e karşı algının değişmesinde oldukça önemli rol oynamaktadır. Her ne kadar bunlar bazı akademisyenler tarafından eleştirilse de, akademik kuruluşların ve akademisyenlerin kültürel diplomasideki önemi yadsınamaz. Bu enstitülere Konfüçyüs isminin verilmesi de, Çin’in son dönemde barışçıl gelişimini vurgulamak amacıyla Konfüçyüs değerlerini vurgulaması ve Konfüçyüs’ü Çin’in binlerce yıllık medeniyetinin önemli bir unsuru olarak görmesiyle ilgilidir. Kısaca, Konfüçyüs Enstitüleri, Konfüçyüs değerlerine yapılan vurguyla, Çin’in son dönemde ortaya attığı ‘uyumlu dünya’, ‘uyumlu toplum’, ‘barışçıl gelişim’ gibi dış politika ilkeleriyle uyum göstermektedir ve ‘Çin tehdidi’ algısının kırılması için belki de en etkili role sahiptir.

Her ülkede sayısı giderek artan Çin restoranlarının yanı sıra, Çin’in ev sahipliği yaptığı Pekin Olimpiyatları ve Şangay Expo’su gibi önemli etkinlikler de ‘Çin tehdidi’ algısının yıkılmaya çalışıldığı programlar olmuştur. Bu etkinliklerde Çin, medeniyetinin tüm ihtişamını gözler önüne sererek milyonlarca ziyaretçi çekmiş ve barışçıl gelişimini ve hegemonya savaşına girmeyeceğini vurgulamıştır.

Çin, ekonomik olarak güçlendikçe, dış ülkelere yaptığı yardım ve yatırımlar da artmaktadır. Yardım ve yatırım yaptığı ülkelerin içişlerine karışmama prensibini benimseyen Çin’in bu tutumundan dolayı, yardım yaptığı ülkeler Çin’i tercih etmektedir. Bu nedenle ABD, kendi pazar alanına rakip olduğu düşüncesiyle Çin’i tehdit olarak algılamaktadır. Çin’in Afrika ülkelerine karşı tutumu, BM’de birçok Afrika ülkesinin desteğini kazanmasıyla sonuçlanmıştır. Yine bu tutum nedeniyle, yardım yaptığı ülkelerde ‘Çin tehdidi’ algısında kırılma görülmektedir. Konuyla ilgili, ‘yumuşak güç’ kavramının yaratıcısı olan Nye’a göre Çin’in, yumuşak gücünü artırmak için özellikle Latin Amerika ve Afrika’daki programlara milyon dolarlar harcaması, yumuşak gücünün en güzel örneğidir. Bunun yanı sıra, 2008 Pekin Olimpiyatları ve 2010 Şangay Expo’su 70 milyondan fazla ziyaretçi çekerek Çin’in yurtdışındaki itibarını artırmıştır ancak, örneğin olimpiyatlar sonrası insan hakları aktivistlerine karşı uygulanan sıkı baskılar ve Expo sonrası Nobel Barış Ödülü’nü kazanan Liu Xiaobo’nun hapse atılması, Çin’in başarılarını sekteye uğratmıştır (Nye, 2012).

Sonuç olarak Çin, ‘Çin tehdidi’ algısını kırabilmek için kültürel diplomasiye büyük önem vermekte ve yukarıda ifade edilen kültürel programlarla bu algıyı değiştirmeye çalışmaktadır. Özellikle de Konfüçyüs Enstitüleri, dış ülkelere yapılan yardımlar ve kültürel ve eğitimle ilgili değişim programları, bu algıyı kırma yolunda atılan en önemli adımlardır. Diğer taraftan, Çin’in otoriter bir devlet olarak görülmesi, insan hakları gibi konulardaki eksiklikler ve Doğu ve Güney Çin denizlerindeki tutumu, ‘Çin tehdidi’ algısının yıkılmasını zorlaştıran nedenlerdir. Çin, tehdit algısını kırabilmek için, barış ve uyuma vurgu yapmaya devam etmeli, insan hakları konusunda önemli adımlar atmalı ve medya ve kültürel kuruluşlar üzerindeki devlet otoritesi algısını azaltmaya çalışmalıdır.

Kaynakça

- Alden, 2007. **China in Africa**, Zed Books LTD., London, UK
- Ateba, 2002. “Is the Rise of China a Security Threat?”, *Polis*, 9, Numero Special.
- Blanchard and Master, 2010. “China puts power on show at World Expo”, *The China Post*, April 30, <http://www.chinapost.com.tw/business/asia/asia-china/2010/04/30/254528/China-puts.htm> (23.05.2016).
- CBS News, 2001. “Hu Jintao: China Not a Threat to US Power”, January 20, <http://www.cbsnews.com/news/hu-jintao-china-not-a-threat-to-us-power/> (20.05.2016).
- Chakraborty (ed.), 2013. “Cultural Diplomacy Dictionary, Academy for Cultural Diplomacy”, http://www.cd-n.org/content/pdf/Cultural_Diplomacy_Dictionary.pdf

- China Public Diplomacy Association, <http://www.chinapda.org.cn/eng/xhgk/xhjj/> (19.05.2016).
- China.org.cn, 2010. "General Information on the Reform of the Cultural System", August 20, http://www.china.org.cn/china/2010-08/20/content_20756529.htm (23.05.2016)
- Cull, 2009. **Public Diplomacy: Lessons From the Past**, Figueora Press, LA, USC Center on Public Diplomacy.
- Cummings, 2003. "Cultural Diplomacy and the United States Government: A Survey", *Center for Arts and Culture*, <http://www.americansforthearts.org/sites/default/files/MCCpaper.pdf> (16.03.2016).
- D'Hooghe, 2015. **China's Public Diplomacy**, Koninklijke Brill, Netherlands.
- Flew, 2014, "Confucius Institutes and the Network Communication Approach to Public Diplomacy", *the IAFOR Journal of Asian Studies*, 1, no.1, p.1-18.
- Foster, 2014. "China soft power set back as US universities shut second Confucius Institute in a week", 01. Oct. 2014, *The Telegraph*, <http://www.telegraph.co.uk/news/worldnews/northamerica/usa/11133921/China-soft-power-set-back-as-US-universities-shut-second-Confucius-Institute-in-a-week.html> (14.07.2015)
- Hongyi, 2012. "China's Cultural Diplomacy: Going for Soft Power", in **China's Soft Power and International Relations**, eds. Hongyi Lai, Yiyi Lu, Routledge.
- Jing, 2013. "Chinese and Western Interpretations of Peaceful Development: A Clash of Rules and Rule", (MA Thesis), Aalborg University, Denmark, MA Thesis.
- Koev, 2013. "The Role of Cultural Diplomacy for Intensifying the Cross Border Cooperation within Danube Region", *Journal of Danubian Studies and Research*, 3, no.3, p.59-68.
- Lai, 2011. **The United States and China in Power Transition**, Strategic Studies Institute (SSI).
- Lenczowski, 2009. "Cultural Diplomacy, Political Influence and Integrated Strategy", in **Strategic Influence: Public Diplomacy, Counter Propaganda and Political Warfare**, ed. J. Michael Waller, Institute of World Politics Press.
- Li, 2007. "China and Africa: Policy and Challenges, *China Security*, 3, no.3, p. 69-93.
- McCord, 2014. "Confucius Institutes: Hardly a Threat to Academic Freedoms", *The Diplomat*, March 27, <http://thediplomat.com/2014/03/confucius-institutes-hardly-a-threat-to-academic-freedoms/> (14.07.2015)
- Mearsheimer, 2001. **The Tragedy of Great Power Politics**, New York: Norton.
- Mearsheimer, 2004. "Why China's Rise Will Not Be Peaceful?", <http://mearsheimer.uchicago.edu/pdfs/A0034b.pdf> (20.05.2016).
- Mearsheimer, 2005. "The Rise of China will not be Peaceful at all", <http://mearsheimer.uchicago.edu/pdfs/P0014.pdf> (20.05.2016).
- Ministry of the Education of the People's Republic of China, "China Relases Report on Foreign Students for 2015", 20.04.2016, http://en.moe.gov.cn/News/Top_News/201604/t20160420_239196.html (18.05.2016).
- Ministry of the Education of the People's Republic of China, "The Overall Situation of Studying Abroad", <http://www.moe.edu.cn/publicfiles/business/htmlfiles/moe/s3917/201007/91574.html> (18.05.2016).
- Ministry of the Foreign Affairs of the People's Republic of China. 2015, "The Forum on China-Africa Cooperation Johannesburg Action Plan (2016-2018)", http://www.fmprc.gov.cn/mfa_eng/zxxx_662805/t1323159.shtml (24.05.2016)
- Nye, 2004. **Soft Power: The Means to Success in World Politics**, New York: Public Affairs.
- Nye, 2012. "China's Soft Power Deficit", *The Wall Street Journal*, May 8, 2012, <http://www.wsj.com/articles/SB10001424052702304451104577389923098678842> (19.05.2016).
- Organski, 1968. **World Politics**, Alfred A Knopf, 2nd edition.
- Preuss, 2007. "Signalling Growth: China's Major Benefit from Staging the Olympics in Beijing 2008", *Harvard Asia Pacific Review*, 9, no.1, p. 41-45.
- Project Atlas, China's Students Oversees, <http://www.moe.edu.cn/publicfiles/business/htmlfiles/moe/s3917/201007/91574.html> (18.05.2016).
- Rude, 2016. "A Very Brief History of Chinese Food in America", February 8, *Time*, <http://time.com/4211871/chinese-food-history/> (23.05.2016).
- Schneider, 2003. "Diplomacy That Works: Best Practice in Cultural Diplomacy". *Cultural Diplomacy Research Service*, Center for Arts and Culture. Washington, DC.
- Shinn, 2009. "Africa: the US and China Court the Continent", *Journal of International Affairs*, Spring/Summer, 62, No. 2, p. 37-53.

- Statista, 2015. "Number of people who visited any Chinese restaurant for lunch within the last 30 days in the United States (USA) from autumn 2009 to spring 2015 (in millions)", *The Statistics Portal*, <http://www.statista.com/statistics/231192/people-who-visited-any-chinese-restaurant-for-lunch-usa/> (23.05.2016).
- The Economic Times, 2014. "China's President Xi's India Visit: Stronger China Not a Threat to Anyone", September 18, http://articles.economictimes.indiatimes.com/2014-09-18/news/54068017_1_south-asia-world-affairs-china-president-xi (20.05.2016).
- The State Council of the People's Republic of China, 2014. "China's Foreign Aid", http://english.gov.cn/archive/white_paper/2014/08/23/content_281474982986592.htm (24.05.2016).
- The State Council of the People's Republic of China, "More Chinese Students Study Abroad in 2015", http://english.gov.cn/state_council/ministries/2016/03/17/content_281475309293312.htm (18.05.2016).
- Tiezzi, 2014. "The Future of China's Confucius Institutes", *The Diplomat*, September 30, 2014, <http://thediplomat.com/2014/09/the-future-of-chinas-confucius-institutes/> (17.05.2016)
- Winter, 2014. "Cultural Diplomacy, Cosmopolitanism and Global Hierarchy at the Shanghai Expo", *Space and Culture*, **18**, no.1, p. 39-54.
- Yee ve Feng, 2002. "Chinese Perspectives of the China Threat: Myth or Reality?", in; **The China Threat: Perceptions, Myths and Reality**, (Yee, Storey eds.), Routledge.